

Monumentnummer*: 514076

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 21 februari 2000
Kadaster deel/nr 82695/142

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Sint Nicolaasga De Fryske Marren Fryslân

Locatiennaam Locatieomschrijving
Ten Noordoosten van Scharleijen 7, Sint Nicolaasga

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Langweer O 440

Omschrijving**

Inleiding

De middelgrote AMERIKAANSE WINDMOTOR is een markant herkenningspunt in het tussen de bossen van St. Nicolaasga en het Tjeukemeer gelegen weidegebied.

De naar Amerikaans model ontstane windmolen van het type "Herkules Metallicus Windturbine" is in Duitsland gefabriceerd door de "Vereinigte Windturbine Werke AG" te Dresden tussen 1920 en 1925. De molen werd geïmporteerd door de Rotterdamse handelsmaatschappij R.S. Stokvis & Zonen Ltd. en in de dertiger jaren gebouwd door de Balkster Machinefabriek van H. Koelstra voor de bemaling van de langs de "Wumerts" gelegen landerijen. Een zeer uitgestrekt gebied rond de molen werd vanouds bemalen door diverse Herkules windmotoren. Het omschreven object is het laatst overgebleven exemplaar.

Omschrijving

De 8 meter hoge toren staat in een uit beton opgetrokken fundering. Kenmerkend voor deze kleine "Herkules" windmotor is het ontbreken van een betonnen onderbouw. De voorwaterloop is voorzien van een stalen krooshek en een dubbele schotbalkspanning. De stalen vijzel is gelegen in een betonnen vijzelbak met houten deksels. De betonnen achterwaterloop is voorzien van een houten wachtdeur en een dubbele schotbalkspanning. De molen maalt uit op Friese boezem. De stalen toren heeft een ladder en een

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

achtkantige stelling. De stelling bestaat uit stalen liggers, een houten dek en een stalen hekwerk. Aan de bovenzijde van de toren is een op kogellagers draaiend gietstalen motorlichaam aangebracht. Het achttien gegalvaniseerd stalen bladen tellende windrad heeft een diameter van 5 meter. Het rad bestaat uit zes straalarmen waartussen segmenten met ieder drie bladen, verbonden door twee ringen, zijn aangebracht. De molen is voorzien van twee vanen: een hoofdvaan en een zijvaan. De eerste dient voor de zelfregeling naar de windrichting, de tweede voor zelfregeling naar windsterkte. De molen is voorzien van een gietstalen gaand werk en stalen spullen. In de jaren zestig werd een zogenaamde gecombineerde bemaling aangebracht. Dat wil zeggen de vijzel kon zowel op windkracht (hoofdbemaling) als door een dieselmotor (hulpbemaling) worden aangedreven. Voor de behuizing van de dieselmotor en de aandrijfjas werd op de voorwaterloop een klein houten hokje tegen de molen aangebouwd. De dieselmotor ontbreekt, maar de aandrijving is nog compleet.

Waardering

De zogenaamde Amerikaanse windmotor uit het begin van de 20e eeuw is van cultuurhistorisch en industrieel- archeologisch belang:

- voor de geschiedenis van de industriële archeologie van Nederland in het bijzonder van die der windmotoren;
- voor de ontwikkeling van de vroeg-20e-eeuwse Nederlandse bemalingstechniek met gebruikmaking van Amerikaans model windmolens;
- als voorbeeld voor de fase tussen windmolenbemaling en motorbemaling;
- vanwege zijn rol in het ontstaan van de bemalinggeschiedenis van het waterschap "Boarn en Klif";
- vanwege de zeldzaamheid van de kleine "Herkules" windmotoren zonder betonnen onderbouw;
- vanwege zijn landschappelijke betekenis als markant herkenningspunt in het tussen de bossen van St. Nicolaasga en het Tjeukemeer gelegen weidegebied.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Industrie- en poldermolen

Functie

Molen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument